

Mülteci Öğrencilerin Okullardaki Sosyal Uyumları İle İlgili Problemleri Konusundaki Yönetici Ve Öğretmen Görüşleri

Opinions Of Managers And Teachers On The Problems Of Refugee Students Related To Their Social Adaptation In Schools

Ahmet ÜSTÜN Erol GÖKÇE

Prof. Dr., Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı, Amasya, Türkiye
Okul Müdürü, Amasya Üniversitesi Tezsiz Yüksek Lisans Öğrencisi, Amasya, Türkiye

ÖZET

Günümüzde Türkiye’de özellikle büyük şehirlerdeki okullarda birçok mülteci öğrenci eğitimini sürdürmektedir. Farklı ülkelerden gelen bu çocukların eğitimlerini sürdürecekleri okullarda bir takım sosyal uyum problemleriyle yüz yüze kaldıkları gözlemlenmiştir. Bu bağlamda yapılan araştırma, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında eğitimlerine devam eden mülteci öğrencilerin sosyal uyum problemleri ve bunların çözümleriyle ilgili öğretmen ve yönetici görüşlerini sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veriler toplanmıştır. Katılımcılar Türkiye’de bir ildeki ilkokullarda görev yapan öğretmen ve yöneticilerden oluşmaktadır. Yapılan çalışmada mülteci öğrencilerin hem kendi aralarında hem de Türk öğrencileri arasındaki sosyal uyumun okul atmosferine yansımaları olduğu gözlemlenmiştir. Mülteci öğrencilerin okuldaki yaşadıkları sosyal uyum sorunlarının kaynakları ve bu sorunların çözümlerine ilişkin görüşler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma neticesinde mülteci öğrencilerin sosyal uyum sorununa neden olan dil problemleri, yaşantılarındaki psikolojik sarsıntılar, sağlık nedenleri, kültürel farklılıklar, ailesel nedenler, yaşantılarındaki belirsizlikler gibi sebepler okullardaki uyum sorunlarını tetiklemektedir. Aynı zamanda başkalarına güven duygusunun zarar görmesinden dolayı iletişim kurmaktan uzak oldukları görülmüştür. Bu bağlamda mülteci öğrencilere yönelik alınacak bazı özel tedbirlerle okula daha uyumlu hale getirilebileceği anlaşılmıştır. Okulların mülteci öğrenciler için güvenli alanlar olduğu onlara hissettirilmelidir. Diğer öğrencilerle sosyal ilişkilerini geliştirecek projeler oluşturulması uyum süreçlerini hızlandıracaktır. Bu yüzden tüm eğitim paydaşları gerekli hassasiyeti göstermelidir.

Anahtar kelimeler: Mülteci öğrenci, sosyal uyum, iletişim, sorun

ABSTRACT

Currently, many refugee students continue their education in Turkey, especially in schools in large cities. It has been observed that these children from different countries face a number of social adaptation problems in schools where they will continue their education. In this context, the Ministry of education of refugee students who continue their education in public schools research problems and their solutions related to social adjustment aims to provide teacher and administrator views. In the study, a case science pattern was used as one of the qualitative research methods. The data were collected with the semi-structured interview form prepared. The participants consist of teachers and administrators working in primary schools in a province in Turkey. In the research conducted, it Dec observed that the social harmony of refugee students Dec among themselves and among Turkish students has repercussions on the school atmosphere. The sources of social adaptation problems experienced by refugee students at school and opinions on solutions to these problems have been tried to be put forward. As a result of the research, language problems that cause social adaptation problems of refugee students, psychological shocks in their lives, health reasons, cultural differences, familial reasons, uncertainties in their lives, such as reasons that trigger adaptation problems in schools. At the same time, it has been observed that they are far from communicating due to the fact that their sense of trust in others is damaged. In this context, it has been understood that some special measures to be taken for refugee students can be made more compatible with the school. They should be made to feel that schools are safe spaces for refugee students. The creation of projects that will improve social relations with other students will speed up adaptation processes. That is why all educational stakeholders must show the necessary sensitivity.

Keywords: Refugee student, social adaptation, communication, problem

1. GİRİŞ

Dünya üzerindeki insan nüfusundaki hareketlilik son yıllarda artmıştır. Bu nüfus hareketliliğini etki eden bir takım nedenler bulunmaktadır. Savaşlar, ekonomik yetersizlikler ve siyasi baskılar insanların yüksek refah yaşam arzusuyla buldukları ülkeden farklı ülkelere göç etmelerine sebep olmaktadır. Bu durum mülteci kavramını ortaya çıkarmıştır. Cenevre Sözleşmesi’ne göre mülteci; ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği korkusu taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişidir ([www. ilticavegocmenlik.tr.gg](http://www.ilticavegocmenlik.tr.gg)).

Yaşadıkları ülkelerden çeşitli nedenlerle ayrılmak zorunda kalan mülteciler göç ettikleri ülkelerde birçok problemle karşı karşıya kalabilmektedir (Öztürk,2018; Üstün, Bayar ve Bozkurt, 2017;). Mültecilerin yaşadıkları sorunların en başında ise; sosyal ve toplumsal uyum sorunları bulunmaktadır. Bunlar; barınma, uyum, sağlık, dil, psikolojik, aile içi sorunlar, kimlik sorunu, iş sahası, kültürel ilişkiler ve en önemlisi de eğitim sorunu olarak sıralanmaktadır (Cebeci, 2015; Öztürk, 2018; Gencer, 2017; Şimşir ve Dilmaç, 2018). Yurdakul ve Tok (2018) mülteci öğrenciler dil problemlerinden dolayı göç ettikleri ülkelerde eğitime uyum sorunu yaşamaktadırlar. Uyum kuramayan öğrenciler eğitimde başarılı olmakta zorlanmakta veya eğitime devam edememektedirler. Benzer şekilde Cebeci (2015) farklı kültür ve coğrafyadan gelen mülteci öğrenciler göç ettikleri ülkenin çocuklarıyla uyum problemi, dil problemi, iletişim problemi ve akran zorbalığına maruz kalma gibi sorunlar yaşamakta buda onların eğitim hayatlarını olumsuz etkilemektedir. Yüksel ve Arkadaşları (2016) ise okul fobisi göçmen çocuklarda okula karşı psikolojik problem

oluşturmakta bu durum çocuğun okula uyum sürecini olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte okullarda eğitim sürecine dâhil olan mülteci çocukların öne çıkan başka problemi ise dil problemidir. Dil probleminden dolayı iletişim sorunu yaşayan öğrencilerin arkadaşlarıyla iletişime geçemedikleri, sınıf içerisinde yalnızlaştıklarını ve kendilerini ifade edemediklerinden dolayı okula olan uyumlarının zorlaştığı ifade edilmiştir (Üstün ve Ark., 2017). Başar ve arkadaşlarının (2018) mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıflarda öğrenme sürecinde karşılaşılan sorunlar adlı çalışmalarında mülteci öğrencilerin öğrenme faaliyetlerinde dil sorunu yaşadıklarını ve dil sorunundan dolayı kendilerini sınıftan soyutlayarak uyum sorunu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Başka bir örnekte ise Öztürk (2018) mülteci öğrencilerin dil ile ilgili yaşadıkları olumsuzluklar diğer öğrencilerle oyun kurmada zorlanmalarına ve kendilerini yalnız hissetmelerine sebep vermektedir şeklinde ifade edilmiştir.

Bravo-Moreno (2009) mülteci ve göçmen olan toplulukların ev sahibi konumunda olan ülke vatandaşlarının kimliklerini ve eğitim sistemlerini etkilediğini ifade etmiştir. Dolayısıyla mülteci öğrencilerin uyum sorunu hem kendilerini hem akranlarını olumsuz anlamda etkilemektedir (Tanrıku, 2017). Mülteci öğrencilerin yaşadıkları bölgede toplum içerisinde uyumunu sağlamada en etkin ve önemli yerlerden biri de okullardır (Arslan ve Ergül, 2021). Okul farklı etnik köken ve kimliğe sahip olan öğrencilerin iletişim becerilerini arttırdığı, farklı kültürleri tanıdığı, kendini gerçekleştirme imkân ve fırsatını bulduğu ve eğitim öğretim faaliyetlerinden yararlandığı ortamdır (Tanrıku, 2017). Cırık (2008) eğitim ortamları bireylerin yaşadıkları kültürü tanımasına ve kültürel gelişimin sağlanmasına fırsat tanımalı, böylece bireyler yaşadığı toplumun etkili ve verimli bir üyesi olarak toplumla uyum içerisinde yaşamını sürdürebilmelidir. Okuldaki çocukların uyumu ise, genel tabiri ile çocukların var olan toplumsal yaşantılara, sosyal ilişkilere ve akademik başarısında olumlu ilişkiler kurabilmesidir (Kaya ve Akgün, 2016). Uyum sorununun çözülmesi öğrencilerdeki sosyal ilişkilerde düzen oluşturmasını ve eğitimdeki başarısını arttırmasına eş değer olacaktır. Aynı zamanda okuldaki uyum durumları öğrencideki korku, şiddet, zorbalık gibi olumsuz duygulardan kaynaklanan davranışları ortadan kaldırmaya yardımcı olacaktır (Gülay 2011).

Mevcut olan sorunlarla baş etmede ise aile, öğretmen, arkadaş çevresi, devletin eğitim politikalarına büyük görevler düşmektedir. Mülteci çocukların aileleri çocuğu okula karşı motive etmelidir. Çocuğun okulu sevmelerini sağlayacak söylemlere ağırlık vermelidir. Aile içi konuşmalar çocuğun okul hayatını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir (Tangüner, 2017). Çocuğun eğitimde zorlandığı durumlarda uzman kişilerden yardım istenmelidir. Aileler kendi korku ve kaygılarını çocuklara yansıtmaktan uzak durmaları çocuğun okula karşı uyumunu kolaylaştıracaktır denilebilir. Aileler mümkün oldukça çocuğun kılık, kıyafet ve beslenme gibi ihtiyaçlarını gidermelidir. Aynı zamanda çocuğun arkadaş çevresi, çocuğun sosyal uyum sürecini ekilmektedir. Okul yönetimi ve öğretmenleri tarafından çocukların kaynaşmalarını sağlayacak faaliyetlere yer vermeleri uyum süreçlerini hızlandırabilir. Problem yaşayan çocuklar rehberlik servisine yönlendirilip onların yardım almaları sağlanmalıdır.

Bu bağlamda çalışmanın amacı, öğretmen ve okul yöneticilerinin algılarıyla mülteci öğrencilerin okullardaki sosyal uyum problemleri ve bunların çözüm yollarını ortaya koymaktır. Bu amaçla ilkokullarda görev yapan öğretmen ve yöneticilere göre;

1. Mülteci öğrenci ne demektir?
2. Mülteci öğrencilerin okullardaki yaşadıkları sosyal uyum problemleri nelerdir?
3. Mülteci öğrencilerin okullarda yaşadıkları sosyal uyum problemlerine yönelik çözüm önerileri nelerdir? Şeklindeki araştırma sorularına cevap aranmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın yöntem kısmında araştırmanın yöntem ve desenine, çalışma grubuna ve verilerin toplanması ve analizi alt başlıklarına yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Yöntemi ve Deseni

Bu çalışmada öğretmenlerin ve yöneticilerin algılarıyla mülteci çocukların okullarda sosyal uyum sürecinde karşılaştıkları sorunları belirlemek ve bu sorunlara olası çözüm önerileri getirmek amacıyla, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma mevcut olan bir durumu doğal ortamı içinde gözlemleyerek ve ilgili görüşmeler yaparak mevcut durum hakkında derin bir algıya ulaşması bakımında yapılan araştırmaya uygun bir yöntem olmuştur. Nitel araştırma yöntemi sosyal olgu ve olaylara keşif odaklı yaklaşımla bireylerle ayrıntılı görüşmeler yaparak bireylerin bakış açılarını, duygularını ve düşüncelerini değerlendirmenin en etkili yolu olarak belirtilir (Baltacı, 2019).

Bu anlamda yapılan araştırma nitel araştırma desenlerinde olgu bilim deseninde yararlanılarak düzenlenmiştir. Olgu bilimi varlığı hakkında haberdar olunan bir duruma ilişkin derinlemesine inceleme yapmasından dolayı yapılan araştırma için uygun bir nitel araştırma deseni olmuştur. Olgu bilim sosyal hayatta karşılaşılan ancak tam manasıyla yabancılaşmaktan çekilmeyen ancak anlamlandıramadığımız olgu ve olayları ayrıntılı şekilde inceleme fırsatı sunar (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

2.2. Katılımcılar

Katılımcılar Amasya İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilkokullarda görev yapan yönetici ve öğretmenlerden meydana gelmektedir. Çalışma gurubundaki kişiler meslekte uzun süredir kesintisiz görevlerini sürdürmektedirler.

Katılımcılar, 2021-2022 eğitim öğretim yılında okullarda yönetici ve öğretmen olarak görev yapan 10 kişiden oluşmaktadır. Çalışmaya görüşleriyle katkı sağlayan katılımcılar gizli tutulmuş ve K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9 ve K10 şeklinde kodlanarak görüşleri sunulmuştur. Çalışmanın katılımcılarına (veya çalışma grubuna) ait demografik bilgiler aşağıda Tablo 1’de sunulmuştur. Katılımcılar halen devlet okullarında görev yapan okul yöneticileri ve öğretmenlerinde oluşmaktadır. Katılımcılar uzun yıllar çalışmış olmalarında kaynaklı mesleki tecrübeye sahiptirler.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmen ve Yöneticileri İlgili Demografik Özellikler

Sıra	Eğitim Seviyesi	Cinsiyet	Mesleki Kıdem	Branşı
1	Lisans	Erkek	17 Yıl	Müdür
2	Lisans	Erkek	9 Yıl	Müdür
3	Lisans	Erkek	12 Yıl	Müdür
4	Lisans	Kadın	14 Yıl	Müdür Yrd.
5	Lisans	Kadın	14 Yıl	Sınıf Öğretmeni
6	Lisans	Kadın	20 Yıl	Sınıf Öğretmeni
7	Lisans	Kadın	23 Yıl	Sınıf Öğretmeni
8	Lisans	Kadın	25 Yıl	Sınıf Öğretmeni
9	Lisans	Kadın	28 Yıl	Sınıf Öğretmeni
10	Lisans	Kadın	29 Yıl	Sınıf Öğretmeni

Tablo 1’de belirtilen veriler katılımcıların %30’nun erkek olduğu, %70’nin kadın olduğu görülmektedir. Çalışma sürelerine bakıldığında katılımcıların %10’u 5-10 yıl aralığında, %30’u 10-15 yıl aralığında, %10’u 15-20 yıl aralığında, %20’si 20-25 yıl aralığında ve %30’u 25-30 yıl aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcılardan %100’ü lisans mezunudur. Katılımcıların 4’ü yönetici ve 6’sı da öğretmendir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada elde edilen veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Araştırmacılar araştırmanın amacı doğrultusunda alan yazında tarama yapmış ve görüşme sorularını oluşturmuşlardır. Oluşturulan görüşme soruları iki öğretmenle görüşülerek pilot uygulama yapılmış ve gelen geribildirimlere göre görüşme sorularının son hali oluşturulmuştur. Görüşme esnasında ses kaydına izin veren katılımcıların ses kaydı alınmış izin vermeyen katılımcıların görüşmeleri yazı haline dönüştürülmüştür. Betimsel analiz tekniği kullanılarak veriler literatür taramasında elde edilen tema ve kodlara göre yorumlanmıştır. Betimsel analiz tekniğinin en önemli özelliği verilerin analizi önceden belirlenen temalara göre açıklama, özetleme ve yorumlamaya müsaade etmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Katılımcılarla görüşme öncesinde randevu alınarak görüşmenin sağlıklı bir ortamda gerçekleştirilmesine zemin hazırlanmıştır. Ayrıca katılımcılar tarafından görüşme sorularının içten ve samimi olarak cevaplanması hususunda katılımcılar bilgilendirilmiştir. Katılımcıların kişisel bilgileri gizli kalacak şekilde kodlandırılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırma bulguları; araştırma soruları doğrultusunda, mülteci öğrencilerin sosyal uyumlarına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri şeklinde gruplandırılarak sunulmuştur. Yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular, araştırma sorularının cevaplarıyla analiz edilmiştir. Bu bağlamda, araştırmanın birinci sorusu “Mülteci öğrenci ne demektir?” şeklinde ifade edilmiştir. Elde edilen veriler araştırmayı yapanlar tarafından değerlendirilmiştir. Görüşme yapılan katılımcılar mülteci kavramını; 1. Korku psikolojisi, 2. İyi yaşam arzusu, 3. Savaş durumu ve 4. Güvensiz ortam olarak ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı görüşleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Katılımcıların Mülteci Öğrenci Kavramıyla İlgili Algıları.

Sıra	Kod	f	%	Alıntılar
1	Korku psikolojisi	7	39	“Ülkesinde zulüm göreceği korkusundan dolayı ayrılanlar.”K1
2	İyi yaşam arzusu	5	29	“Daha iyi bir yaşam için ülkesini terk etmiş bireyler.” K7
3	Savaş durumu	3	16	“Ülke içerisindeki savaş ve iç kargaşadan dolayı göç edenler.”K6
4	Güvensiz ortam	3	16	“Ülkede kendisini güvende hissetmediklerini dile getirenlerin göç etmesidir.”K10
	Toplam	18	100	

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan katılımcılar, mülteci nedir? sorusuna korku psikolojisi, iyi yaşam arzusu, savaş durumu ve güvensiz ortam şeklinde belirtmişlerdir. Mülteci öğrencilerin yaşamlarını sürdürdükleri yerlerde yaşamışlıklarına etki eden ruhsal durumlarını ortaya çıkarmıştır.

Araştırmanın ikinci sorusu “ Mülteci öğrencilerin okullardaki yaşadıkları sosyal uyum problemleri nelerdir?” şeklinde ifade edilmiştir. Görüşme yapılan katılımcıların bu soruyu verdikleri cevaplar analiz edilince şu kodlar ortaya çıkmıştır: 1. İletişim ve dil problemi, 2. Kültürel uyumsuzluk, 3. Kendini ifade edememe, 4. Maddi yetersizlik ve 5. Arkadaşlık oluşturamamak. Katılımcı görüşleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Mülteci öğrencilerin okullardaki yaşadıkları sosyal uyum problemleri yönelik algıları.

Sıra	Kod	f	%	Alıntılar
1	İletişim ve dil problemi	9	32	“Sosyal uyumlarını zorlaştıran en büyük faktör dil problemleridir.”K4
2	Kültürel uyumsuzluk	6	22	“Toplumun ve okulun kültürüne uyum sağlamada yaşamış oldukları zorluklar.”K8
3	Kendini ifade edememe			“Öğrencinin anlama ve kendisini anlatmada yaşadıkları sıkıntılar.”K7
4	Maddi yetersizlik	4	14	“Mülteci öğrencilerin ekonomik zorluk içinde olmaları da onların uyum süreçlerini zorlaştırmaktadır.”K9
5	Arkadaşlık oluşturmam	4	14	“Özel yaşantılarında kaynaklı arkadaşlık kuramam durumu uyum sorunu oluşturmaktadır.”K5
	Toplam		100	

Tablo 3’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan katılımcılar, mülteci öğrencilerin okullardaki yaşadıkları sosyal uyum problemleri yönelik algıları, iletişim ve dil problemi, kültürel uyumsuzluk, kendini ifade edememe, maddi yetersizlik ve arkadaşlık oluşturmam şeklinde belirtmişlerdir. Katılımcılar mülteci öğrencilerin sosyal uyumlarını zorlaştıran en önemli faktörün dil ile ilgili iletişim noksanlığı olarak vurgulamışlardır

Araştırmanın üçüncü sorusu “Mülteci öğrencilerin okullarda yaşadıkları sosyal uyum problemlerine yönelik çözüm önerileri nelerdir?” şeklinde ifade edilmiştir. Görüşme yapılan katılımcılar bu soruyu verdikleri cevaplar analiz edildiğinde ortaya çıkan kodlar şunlardır: 1. Dil ve uyum konulu destek kursları, 2. Kültür tanıtımı, 3. Sosyal kültürel faaliyetler, 4. Rehberlik ve 5. Ortak projeler olarak belirtmişlerdir. Katılımcı görüşleri Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Katılımcıların Mülteci Öğrencilerin Okullarda Yaşadıkları Sosyal Uyum Problemlerine Yönelik Çözüm Algıları.

Sıra	Kod	f	%	Alıntılar
1	Dil ve uyum konulu destek kursları	10	40	“Mülteci öğrencilerin ilk iş olarak dil ve uyum eğitimi alacakları kurslar verilmelidir.”K3
2	Kültür tanıtımı	5	20	“Okul tarafından mülteci öğrencilere kültür tanıtımı yapılarak yabancılık duygusu kaldırılmalıdır.”K2
3	Sosyal kültürel faaliyetler	4	16	“Mülteci öğrencilere yönelik gezi, sportif faaliyetler, sinema gibi sosyal kültürel faaliyetlerle uyum problemleri aşılabılır.”K1
4	Rehberlik	3	12	“Uyum problemi yaşayan öğrencilere yönelik okul rehberlik servisleri tarafında yardım edilebilir”K5
5	Ortak Proje	3	12	“Türk ve mülteci öğrencilerle ortak projeler yapılarak uyum süreci hızlandırılabilir.”K9
	Toplam		100	

Tablo 3’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan katılımcılar, mülteci öğrencilerin okullarda yaşadıkları sosyal uyum problemlerine yönelik çözüm önerilerini, dil ve uyum konulu destek kursları, kültür tanıtımı, sosyal kültürel faaliyetler, rehberlik ve ortak projeler belirtmişlerdir. Katılımcılar, mülteci öğrencilerin sosyal uyumlarına yönelik çözümleri için eğitim paydaşları tarafında birtakım ortak çalışmaların yapılmasını önemli görmektedirler. Açılacak olan kurslar ve yapılacak olan projelere dahil olan mülteci öğrenciler bu uyum sürecini daha kısaltacaklarını vurgulamışlardır.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışma sonucunda okullarda eğitimlerini sürdüren mülteci öğrencilerin okullarda bir takım sosyal uyum problemleri yaşadıkları gözlemlenmiştir. Araştırmanın amacı mülteci öğrencilerin okuldaki sosyal uyum problemleri ve çözüm yolları ile ilgili öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşlerini ortaya koymaktır. Bu amaç çerçevesinde çalışmaya destek sunan katılımcılar mülteci öğrenci kavramını, mülteci öğrencilerin yaşadıkları ortamlarda farklı yerlere gitmeyi tetikleyen gerekçeler olduğunu belirtmişler. Bu gerekçeler ise yaşamış oldukları yerde savaş durumunu olması ve bu savaş ortamına bağlı kendilerinin can güvenliğinin olmamalarını ifade etmişlerdir. Ayrıca her insanın en iyi şartlarda yaşama arzusunda kaynaklı farklı yerlere göç etme fikrini doğurduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda elde edilen veriler daha önceki yapılmış olan çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Örneğin “Mülteci, dini, ırkı, belirli bir sosyal kitleye bağlılığı veya siyasi görüş sebebiyle zulüm gören veya göreceği korkusu ve kaygısını taşıyan, bu nedenle memleketinde ayrılan/ayrılmak mecburiyetinde bırakılan ve korkusu sebebiyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen, gittiği devlet tarafından kaygıları haklı olduğuna inanılan bireylerdir (Boyras, 2015).

Katılımcılar, mülteci öğrencilerin okullardaki yaşadıkları sosyal uyum problemlerini, iletişim ve dil probleminde kaynaklı kendini ifade edememesi ve uyum sürecini zorlaştırdığını belirtmektedirler. Uyum sorunu yaşayan mülteci öğrencilerin kendi aralarında ve Türk öğrencileri ile arkadaşlık oluşturmakta zorluklar yaşadıklarını vurgulamışlardır. Aynı zamanda mülteci öğrencilerin farklı memleketlerde gelmesinde kaynaklı farklı kültürleri kabullenmemesi ve uyum sağlamasında sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdi. Bunlarla birlikte zor şartlarda buldukları yerleri terk eden mülteci öğrencilerin yaşamış oldukları maddi yetersizlikleri sosyal ilişkilerini zayıflatmış ortaya çıkarmıştır. Elde edilen veriler daha önceleri yapılan bir araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin Yurdakul ve Tok’a (2018) göre dil sorunu, kültürel farklılık sorunu, duygusal problemler, ekonomik sebepler gibi nedenler mülteci öğrencilerin sosyal uyumlarını zorlaştırmaktadır.

Katılımcılar, mülteci öğrencilerin okullarda yaşadıkları sosyal uyum problemlerine yönelik çözüm önerilerini ise eğitim paydaşlarının ve sorumluluk sahipleri tarafında ayrı bir özenin gösterilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Mülteci öğrencilerin uyum sürecini hızlandırmak amaçlı dil ve iletişim sorununu ortadan kaldıracak kursların

açılmasının gerekliliğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda mülteci öğrencilerin kendi aralarında ve Türk öğrencileriyle kaynaşmayı artıracakları düşünülen kültürel tanıtımların yapılmasını belirtmişlerdir. Bunlarla birlikte sosyal kültürel faaliyetlerin artırılması ve bu faaliyetlere mülteci öğrencilerinde eklenmesinin önemini vurgulamışlardır. Hazırlana projelerle mülteci öğrencilerin görüş ve düşüncelerine yer verilmeli ve ortaklaşarak hazırlanmasını açıklamışlardır. Mülteci öğrencilerin sosyal uyumlarını zorlaştıran alanlarda rehberlik faaliyetinde bulunulması uyum sürecini kolaylaştıracağını belirtmişlerdir. İlgili araştırmalar incelendiğinde benzer önerilere rastlanılmaktadır. Örneğin Topaloğlu ve ark. (2022) göre mülteci öğrencilerin okuldaki sosyal uyum problemlerin üstesinde gelmek için dil sorunları, rehberlik faaliyetlerine dâhil edilmesi, okuldaki projelerde aktif dâhil edilmesi gibi çözümler oluşturulabilir.

Araştırmada elde edilen bilgiler neticesinde, araştırmacılar mülteci öğrencilerin sosyal uyum problemleri konusunda yaşadıkları bir takım sorunlar belirlemiştir.

Bunlar:

- ✓ Yaşanan problemler öğrencinin okuldaki yaşam kalitesini düşürmektedir. Sorunların kaynakları şu başlıklar altında sıralanması mümkündür;
  - Ailevi nedenler
  - Sağlık problemleri
  - Yaşantılarında kaynaklı psikolojik travmalar
  - Kültürel karmaşa
  - Belirsizlik
  - Bulunulan çevre tarafından kabullenilmeme düşüncesi
  - Dil problemleri
- ✓ Göçmen ailelerin uyum süreçlerini hızlandırmak amaçlı destek eğitim gereksinimi olmuştur.
- ✓ Mülteci çocuklara okul rehberlik servisleri tarafında planlı rehberlik edilme ihtiyacı görülmüştür.
- ✓ Öğrenciler arasında uyumu artırmak maksatlı projeler oluşturulması elzem olmuştur.
- ✓ Özellikle dil problemi yaşayan öğrencilere kurslar düzenlenmesi zorunluğu ortaya çıkmıştır.
- ✓ Maddi yetersizliklerin etkisini azaltma çalışması gerekliliği görülmüştür.
- ✓ Öğrencinin eğitim gördüğü okulda kendisine güven içinde hissetmesi durumu gibi nedenler gösterilebilir.

Sonuç olarak mülteci öğrenciler okulların bir parçası olmuşlardır. Okul içerisinde öğrencilerin iyi bir eğitim almalarının ön koşulu olan sosyal uyumları sağlanmalıdır. Öğrencilerin mutlu bir şekilde okullarına devam etmeleri disiplin sorunlarının azaltılması için bu tür çalışmalar gereklilik arz etmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öğrencilerin yaşadıkları sorunlara ilişkin aşağıdaki öneriler getirmiştir.

- ✓ Mülteci öğrencilerin etraflıca tanınıp yaklaşma yöntemi oluşturulmalıdır.
- ✓ Arkadaşlar arasında uyum artırılıp okula karşı güven duygusu oluşturulmalıdır.
- ✓ Takviye kurslarla eğitim verilip uyum süreçleri hızlandırılmalıdır
- ✓ Okullarda uyumlarını artırıcı projeler çoğaltılmalıdır.
- ✓ Sosyal sorumluluk verilip, kendilerini değerli hissetmeleri sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388 <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
2. Başar, M.; Akan, D. & Çiftçi, M. (2018). Mülteci Öğrencilerin Bulunduğu Sınıflarda Öğrenme Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1571-1578. <https://doi.org/10.24106/kefedergi.427432>
3. Boyraz, Z. (2015). Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 7(2), 35-58. <https://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/viewArticle/730>
4. Bravo-Moreno, A. (2009). Transnational mobilities: migrants and education. *Comparative Education*, 45(3), 419-433.

5. Cebeci, M. (2015). Sosyolojik Açından Göç ve Göçmenlerin Sosyal Kültürel Entegrasyonları [Sociologically Immigration and Social Cultural Integration of Immigrants]. Disiplinlerarası Göç ve Göç politikaları Sempozyumu [Interdisciplinary Migration and Immigration Policies Symposium]. 29-30 May 2015. İstanbul.
6. Cirik, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 34, 27-40.
7. Gencer, T. E. (2017). Göç ve eğitim ilişkisi üzerine bir değerlendirme: Suriyeli çocukların eğitim gereksinimi ve okullaşma süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler [An assessment on the relationship between migration and education: The educational needs of Syrian children and the difficulties they face in schooling]. Journal of International Social Research, 10(54), 838-851. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175434652>
8. Gülay, H. (2011). 5-6 Yaş Grubu Çocuklarda Okula Uyum ve Akran İlişkileri. *Elektronik Soysal Bilimler Dergisi*, 10(36), 1-10. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6150/82585>
9. Kaya, Ö. S. & Akgün, E. (2016). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Okula Uyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ilkogretim Online*, 15(4), 0-0. <https://doi.org/10.17051/io.2016.51992>
10. Öztürk, F. Z. (2018). Mülteci Öğrencilere Sunulan Eğitim-Öğretim Hizmetinin Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(1), 52-79. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ajesi/issue/35457/393879>
11. Şimşir, Z. & Dilmaç, B. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördüğü okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri [Problems faced by teachers in schools where foreign students are educated and their solution suggestions]. *Elementary Education Online*, 17(3), 1116-1134. <http://dx.doi.org/10.17051/ilkonline.2018.419647>
12. Tangüner, D. (2017). Okul Öncesi Eğitim Almış ve Almamış İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okula Uyum Düzeyi ve Anksiyete Düzeyi. Yüksek lisans tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
13. Tanrıkulu, F. (2017). Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların eğitim sorunu ve çözüm Önerileri [Education problem and solution suggestions for Syrian children living in Turkey]. *Liberal Düşünce Dergisi* [Journal of Liberal Thought], (86), 127-144.
14. Topaloğlu, B. & Çam Aktaş, B. (2022). Okul Psikolojik Danışmanlarının Gözünden Mülteci Öğrenciler/Refugee Students through the Perspective of School Psychological Counselors. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 69-84. <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1032079>
15. Üstün, A., Bayar, A., & Bozkurt, E. (2017). Mülteci Çocukların Ailelerinin Algularına Göre Eğitim Sorunları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(12), 747-755. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/52678/694457>
16. Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
17. Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
18. Yüksel, M. Y., Kurt, B., Gülsu, N., Akdağ, C., Aydın, F. & Erdoğan, F. (2016). Okula Uyum Sağlamakta Güçlük Çeken Çocukların Çizdikleri Okul Resimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 642-648. <https://ilticavegocmenlik.tr.gg/M.ue.lteci-Nedir.htm>
19. Yurdakul, A. & Tok, T. N. (2018). Öğretmen Gözüyle Göçmen/Mülteci Öğrenci. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 46-58. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aduefebder/issue/41071/428033>